

Права на пациента

1. Обща характеристика

а) *понятие за пациент:*

всяко лице, което е потърсило или на което се оказва медицинска помощ. Става въпрос за фактическо понятие – не е необходимо регистрация. Регистрацията на лицето като пациент обаче е административно изискване при предоставянето на медицинска помощ. Извършва се с неговото информирано съгласие, освен в случаите, предвидени в закон (например случаи на лечение независимо от съгласието на лицето). Регистрацията е свързана с отчетността.

б) *забрана за дискриминация:*

Конкретизира конституционната забрана за дискриминация в областта на медицинското право (чл. 6 КРБ): на пациента се оказва здравна помощ независимо от неговата възраст, пол, произход, език, национална, расова или политическа принадлежност, образование, убеждения, културно равнище, сексуална ориентация, лично, обществено или материално положение, увреждане и вид и причина на заболяването (чл. 85 ЗЗ).

в) *ограничения:*

- правата на другите пациенти;
- правата на лекаря;
- спазване на правилника за устройството, дейността и вътрешния ред на лечебното заведение.

2. Конкретни права на пациента

а) *основни права:*

- *запазване на съществуващи негови права и при осъществяване на медицинска помощ:*
 - зачитане на гражданските, политическите, икономическите, социалните, културните и религиозните му права;
 - право на грижи от общността, в която живее;
 - право на възнаграждение за работата, която извършва, еднакво с това, което получава, ако не е болен;
- *специални права, пряко свързани с оказваната му медицинска помощ:*
 - право на достъпна и качествена здравна помощ;
 - право на ясна и достъпна информация за здравословното му състояние и методите за евентуалното му лечение;
 - право на сигурност и безопасност на диагностичните и лечебните процедури, провеждани по време на лечението му;
 - право на предотвратяване на болката и страданието по време на лечението му, доколкото е възможно;
 - право на достъп до модерни методи на лечение;
 - право на палиативни грижи (при нелечими заболявания с неблагоприятна прогноза. Целта им е поддържане качеството на живот чрез намаляване или премахване на някои непосредствени прояви на болестта, както и на неблагоприятните психологични и социални ефекти, свързани с нея)

право на повече от едно медицинско становище относно диагнозата, лечението и прогнозата на заболяването;
здравна профилактика и рехабилитация;

- „съпътстващи“ права, които не са пряко свързани с оказването на медицинска помощ, но признаването и зачитането им гарантира важни интереси на пациента:

право да се запознае на достъпен език със своите права и задължения;
право на защита на данните, отнасящи се до неговото здравословно състояние;
право на достъп до медицинската документация, свързана със здравословното му състояние;

б) допълнителни права при хоспитализация:

- свързани със *свободата на общуване и консултиране*:

право да приема или да отказва посетители;
право да бъде посещаван от личния си лекар и от специалиста, издал направлението за хоспитализация;
право да ползва услугите на психотерапевт, юрист и свещенослужител;
на образование и достъп до занимания, отговарящи на неговите социални, религиозни и културни потребности;

- свързани с *лечението*:

право на закупуване от лечебното заведение на необходимите за лечението му медицински изделия, когато е поискал това и те не се заплащат от Националната здравноосигурителна каса или от републиканския бюджет;
право да получи информация за цената на всяка една медицинска услуга, манипулация, лечение и лекарствените продукти в извънболничната и болничната помощ.

в) право на информация:

- *обхват* на информацията (разлика от информацията при информирано съгласие):

информация за констатираното състояние: за здравословното му състояние и необходимостта от лечение, както и за заболяването, по повод на което е потърсил здравна помощ, и неговата прогноза;

информация за възможното лечение: за планираните профилактични, диагностични, лечебни и рехабилитационни дейности, както и рисковете, свързани с тях, както и за диагностичните и терапевтичните алтернативи;

служебна информация: за името, длъжността и специалността на лицата, които участват в диагностично-лечебния процес.

- *право на отказ от получаване на информация*:

за информацията относно заболяването, по повод на което е потърсил здравна помощ, и неговата прогноза, както и за планираните профилактични, диагностични, лечебни и рехабилитационни дейности, както и рисковете, свързани с тях – отказът трябва да се отрази писмено в медицинската документация на пациента (от лекаря - удостоверителна функция, но и с подпис на пациента). Той се уважава, когато здравословното му състояние не застрашава здравето на други лица.

- *възможност за упълномощаване*:

писмено - на лице, което да бъде информирано вместо него. Тъй като правото не е изрично ограничено само до определена част от информацията, представителната власт може да се отнася както за цялата информация по чл. 92, ал. 1 ЗЗ, така и само за определена част от нея. Пълномощното също следва да се отбележи и копие от него да се съхранява в медицинската документация.

3. Защита на правата на пациента

а) специални органи за защита на правата на пациентите:

- Обществен съвет по правата на пациента:

Статут:

към министъра на здравеопазването

включва седем представители на представителни организации за защита правата на пациентите, един представител от организация на хората с увреждане, който е член на Националния съвет за интеграция на хората с увреждане, един представител на организация за хората с увреждане, който е член на Националния съвет за интеграция на хората с увреждане, и по един представител на Министерството на здравеопазването, на Министерството на труда и социалната политика, на НЗОК, на Българския лекарски съюз, на Българския зъболекарски съюз, на Българския фармацевтичен съюз и на Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи.

Функции:

наблюдава и анализира всички дейности, свързани с правата на пациента;

изготвя ежегоден доклад по въпросите на правата на пациента и го предоставя на министъра на здравеопазването;

анализира прилагането на нормативната уредба в областта на правата на пациента и изготвя предложения за изменението и допълнението ѝ, които предоставя на министъра на здравеопазването;

обсъжда и дава становища по проекти на нормативни актове, свързани с правата на пациента;

- Представителни организации за защита правата на пациентите:

Условия:

да имат за цел защита на правата и интересите на всички пациенти без оглед на конкретни заболявания, диагнози и страдания;

да са регистрирани като сдружения с нестопанска цел за общественополезна дейност по смисъла на Закона за юридическите лица с нестопанска цел;

да са национално представени, като имат създадени областни структури на територията на цялата страна.

Наличието им гарантира обща представителност.

Признаване:

по тяхно искане от министъра на здравеопазването.

проверка на всеки три години след признаването им

възможност за извършване от Министъра на здравеопазването на проверки за съответствие с изискванията

Имат право да:

получават информация за проекти на нормативни актове, отнасящи се до правата и интересите на пациентите и могат да участват чрез свои представители в работата на

консултативни органи, комисии и работни групи към органите на Министерството на здравеопазването и НЗОК;

информират компетентните органи за случаи, в които са нарушени правата на пациентите, изискват информация за извършените проверки, резултатите от тях и предприетите мерки.

Министерството на здравеопазването и другите държавни органи, органите на местното самоуправление и местната администрация и НЗОК са длъжни да им оказват съдействие.

- Омбудсман

застъпва се, когато с действие или бездействие се засягат или нарушават правата и свободите на гражданите от държавните и общинските органи и техните администрации, както и от лицата, на които е възложено да предоставят обществени услуги. В правната доктрина се нарича още “обществен защитник”. Идея за медицински омбудсман, специализирал в областта на медицинската помощ.

4. Задължения на пациента

а) задължение за грижа:

- да се грижи за собственото си здраве: съществуват други юридически мерки, предприети с цел стимулиране на здравословен начин на живот (акцизи върху определени продукти, които увреждат човешкото здраве);

- да не уврежда здравето на другите: в противен случай носи юридическа отговорност (пример: активен пушач вреди ли на присъстващите непущачи, т. нар. пасивно пушене);

б) задължение за съдействие:

- да съдейства на изпълнителите на медицинска помощ при осъществяване на дейностите, свързани с подобряване и възстановяване на здравето му: лечението е процес на взаимодействие, а не едностранна интервенция от страна на „активния“ лекар по отношение на „пасивния“ пациент;

- да спазва установения ред в лечебните и здравните заведения: устройствени правила и правила за взаимодействие, които правят възможно ефективното лечение на множество пациенти.

Литература:

Зиновиева Д, П.Салчев. Права на пациента. С., Сиела, 1998.

Зиновиева, Д. Права на пациента – анализ на действащото законодателство в особени хипотези. – сп. “Медицинско право”, 2008, № 1.